

 <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1730>

Citation: Algül, A. & Kaya Yılmaz, E. (2020). Kur'an'ı Kerim'de ve sünnette aile hayatı. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(49), 147-154.

Dr. Öğr. Üyesi Adnan ALGÜL

Gaziantep Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, İslam Hukuku Bilim Dalı / TÜRKİYE,
 0000-0002-1052-3548

Esmâ KAYA YILMAZ

Gaziantep Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi/ TÜRKİYE,

KUR'AN'I KERİM'DE VE SÜNNETTE AİLE HAYATI

ÖZET

Kur'an-ı Kerim'de aile hayatına dair kesitlere ilk insan Hz. Adem'in (a.s.) yaratılışından itibaren rastlıyoruz. Çünkü baktığımız zaman insan, Allah'ı Teala'nın kudreti karşısında aciz bir varlıktır. İnsanoğlu, eksikliklerini hayatını birleştireceği bir kişi ile tamamlamaya ve hafifletmeye çalışır. Tabi ki bu durum herhangi bir kadın-erkek birlikteliği ile tam anlamda hasıl olmayacağı gibi, her evlilikte de bu yüce gayeye ulaşmak mümkün değildir. Boş yere yaratılmadığımız dünya hayatında, bir ömür beraber geçireceğimiz yol arkadaşına kavuşma şeklinin İslam ahlakına uygun bir şekilde gerçekleşmesi ne kadar elzem ise aynı şekilde aile hayatının, İslam ahlakına uygun bir şekilde devam ettirilmesi de o kadar önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Sünnet, Aile, Hayat

FAMILY LIFE IN THE HOLY QUR'AN AND SUNNAH

ABSTRACT

In the Qur'an, the first person to cross-section about family life is we come across from the creation of Sir Adam. Because, when we look at it, man is a helpless being against the might of Allah. Human beings try to alleviate their shortcomings with a person to whom they will unite their lives. Of course, this situation will not be fully produced by any male-female relationship, and it is not possible to reach this great aim in every marriage. In the world life where we are not created in vain, it is also important that family life is maintained in accordance with Islamic morality, as it is essential that the way of meeting the companion we will spend a life barber be in accordance with Islamic morality.

Keywords: Qur'an, Sunnah, Family, Life

1. GİRİŞ

Kur'an'ı Kerim'deki ailevi münasebetler kimi zaman eşler arasında, kimi zaman kardeşler arasında, kimi zaman ise ebeveynler ve çocukları arasında geçmektedir. Aslında buradan Kur'an'ı Kerim'in de toplumun en küçük yapı birimi olan aileyi en dar manasıyla anne baba ve çocuk arasında tasvir ettiğini söyleyebiliriz. Bahsettiğimiz aile fertleri yüce kitabımızda kimi zaman birbirinin imtihanı olmuş kimi zaman nimeti. İnsan nasıl ki bir kıyafeti kendisine yakıştırarak seçiyorsa, davranışlarını da bu şekilde kendisine yakıştırarak tercihe bulunmaktadır.

İşte bu ilahi hitabı özümseyerek okuduktan sonra dileyen; Hz. Lut (a.s.)'in hanımı gibi, eşi bir peygamber olduğu halde onun bahsettiği hakikatlere sırt çevirip eşinin arkasından onun kuyusunu kazar. Dileyen; daha kimse iman etmeden Hz. Muhammed (s.a.v)'e ilk iman eden, ona ilk inanan Hz. Hatice (r.a) gibi olur. Dileyen Hz. Nuh (a.s.)'in oğlu gibi babasına kafa tutar, ben bu tufandan yüksek bir yere çıkarak kurtulurum demesi gibi; dileyen Hz. İbrahim (a.s.)'in oğlu gibi babasının gördüğü rüyaya dahi itibar edip, ona boyun eğen Hz. İsmail (a.s) gibi olur. Dileyen Hz. Yusuf (a.s.)'in kardeşleri gibi zalim; dileyen Hz. Musa (a.s.)'in kardeşi gibi can yoldaşı olur.

2. AİLE KAVRAMI VE ÖNEMİ

Aile bir kimsenin bakmakla yükümlü olduğu hanımefendi, beyefendi ve çocuklardan meydana gelen toplumun en küçük birimini oluşturan bir kurumdur. Yaratılan ilk insana da dünyada yapayalnız bırakılmak yerine yüce yaratıcı tarafından bir aile oluşturmasına fırsat tanınmıştır. Bu nedenle bir insan için aile müessesine müdahil olmak, olmazsa olmazlardandır.

Tabiri caizse aileyi küçük bir havuza, ailenin dışındaki sosyal çevreyi de denize benzetebiliriz. Küçük bir havuzda yüzmeyi öğrenip bunu başarabilen bir insan, halihazırda denizde de yüzebilecektir. O zaman toplumun en küçük birimini oluşturan ailede insani ilişkilerini sağlam bir zemine oturtan insan, daha büyük bir sosyal çevreyle karşılaştığı zaman birçok konuda bocalama yaşamadan hayatını sürdürebilecektir. Mecelle şarihi Ali Haydar Efendi'de (öl. 1355/1936) "ailenin mevcut nizamı insanoğlunun devamında; insanlığın bekası da evlenme müessesine bağlıdır." diyerek ailenin her toplum için önemine işaret etmiştir. Bu sebeple aile, bireysel huzur ve mutluluk, toplumsal düzen ve devamlılık için yeri doldurulamaz bir kurumdur.¹

Evliliğin gerçekleşebilmesi için iki kişi arasında bir muhabbetin oluşması yani gönüllerin birbirine ısınması icap eder. Bu gerçekten evlilik açısından bakıldığında çok mühim bir mesele olmakla birlikte aynı zamanda bir mucizedir. Çünkü nikah öncesi birbirileri ile hiçbir kan bağı olmayan tamamen birbirine yabancı iki insan, nikah akdi sonrası dünyada en yakın iki dost haline gelmektedir. Bu muhabbetin Allah Teala'nın varlığının işaretlerinden olması, onun ne denli kıymetli olduğunu ifade etmeye yeterlidir. "İçinizden, kendileri ile huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda rahmet ve muhabbet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindedir. Bunda düşünen insanlar için dersler vardır." (Rum 30/21).

İslam, evlilik hayatını tamamen terk edip, ruhban hayatı yaşamayı, evlenince hanımını ihmal ederek kendini ibadete adanmayı veya nikahsız birliklikleri tasvip etmez. Kur'an'da ve sünnete bunların nehyi mevcuttur. Mesela İsrâ Suresi 32. Ayeti kerime'de Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: "Zinaya yaklaşmayın (o cürmün sebeplerinden dahi uzak durun) çünkü o, çirkin bir iştir ve ne kötü bir yoldur". Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de bu konuda, "Nikah benim sünnetimdir, kim benim sünnetimle amel etmezse, benden değildir." buyurmuştur.

2.1. Ailenin Kutsal Oluşu

Aile dediğimiz zaman aklımıza anne, baba ve çocuklar gelmektedir. Bu üç unsur için Allah Teala ve Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bazı uyarılarda bulunmuştur. Çocukların anne babalarına karşı davranışlarında eşlerin birbirilerine karşı muamelelerinde ve ebeveynlerin çocuklarına yönelik fiillerinde ne şekilde hareket edeceklerine dair Kur'an ve sünnette çok açık ifadelere rastlamaktayız. Bu durum gösteriyor ki aile müessesesi kutsaldır, sınırları, kuralları İslam ile kayıt altına alınmıştır.

İfade ettiğimiz gibi eşlerin arasına bahşedilen "muhabbet", Allah Teala'nın varlığına delil olarak gösterilmiştir. Sadece bu ayetin varlığı dahi, ailenin ne kadar kutsal olduğunu idrak etmemize kafidir.

Çocukların anne babasına karşı davranışlarının ne şekilde olacağını da şu ayeti kerime bizlere talim etmektedir: "Rabbim, yalnız kendisine ibadet etmenize, ana babanıza iyi davranmanıza hükmetmiştir. Eğer ikisinden birisi veya her ikisi senin yanında yaşlanacak olursa, onlara 'öf' bile deme! Onları azarlama; onlara güzel söz söyle! Onlara acıyarak alçak gönüllü kanatlarını ger ve 'Rabbim küçüklüğümde onlar nasıl beni yetiştirmişlerse sen de onları esirge' de." (İsrâ 17/23), farklı bir ayeti kerimede Rabbimiz, çocuklara anne babasına şükretmesini emretmiştir: "Biz, bana ve ana babana şükret diye öğütte bulunmuşuzdur." (Lokman 31/14). Diğer bir ayeti kerimede şu düstur öğretilmiştir: "Ey insanoğlu! Ana baban, seni körü körüne bana ortak koşman için zorlara onlara itaat etme! Dünya işlerinde onlarla güzel geçin." (Lokman 31/15).

Çocuklarına ebeveynlerine karşı nasıl davranacağı ayetlerde zikredilmekle beraber ebeveynlerin de çocuklarıyla ilgili bazı hususlara dikkat etmesi gerekmektedir. "Beyinsizlikleri yüzünden körü körüne çocuklarını öldürenler ve Allah'ın kendilerine verdiği rızıkları-Allah'ı ifade ederek- haram sayanlar kaybetmişlerdir. Onlar şaşırılmışlardır, doğru yolda değillerdir." (En'am 6/140).

2.2. Aile Fertlerinin Birbirlerine Karşı Hitap Şekli

Kur'an-ı Kerim'de Rabbimiz yedi tür konuşma şekline işaret buyurmuştur. Bunlar: kavli-i sedîd, kavli-i ahsen, kavli-i leyyin, kavli-i belîğ, kavli-i kerim, kavli-i meysûr, kavli-i ma'ruf'tur. Bunlara ek olarak Kur'anı Kerim'de konuşma adabıyla ilgili şu üç şey de yasaklanmıştır: yalan söylemek, çekişmek ve sövmek.

¹ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bk. Abdullah Çolak, *İslam Aile Hukuku* (İstanbul: Ensar Yayınları, ts.), 14-18.

Yukarıda saymış olduğumuz maddeleri biraz daha açacak olursak şunları söyleyebiliriz: “*Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve doğru söz söyleyin!*” (Ahzab 33/70). Doğrunun olmadığı yerde yalan vardır. Yalancının mumu yatıya kadar yanar şeklindeki atasözü ile yalan sözün akıbetini anlayabiliyoruz. Hiçbir yerde yalan insana kar sağlayamayacağı gibi insanın biricik yuvasında da sadece anlık bir rahatlamaya sebep olacak ancak ardından da felaket getirecektir.

“*Kullarıma söyle sözün en güzelini söylesinler.*” (İsra 17/53), “*İnsanlara güzel söz söyleyin.*” (Bakara 2/83). Her insan güzel olana meftundur. Gül mü, çöplük mü, diye soracak olsak belki akli melekeleri zayıf bir insan dahi gülü tercih edecektir. Bu itibarla konuşma içerisinde bir durumu en güzel şekilde hangi kelimeler ifade edecekse onları tercih edip kullanmalıyız.

“*Ona (Firavun’a) yumuşak söz söyleyin! Belki o, aklını başına alır veya korkar.*” (Taha 52/44). Firavun kadar gaddar ve zalim birisine dahi Rabbimiz “yumuşak bir söz” söyleme telkininde bulunuyorsa, aile fertlerimiz için bunu uygulamamız bizim için zorunlu bir hal almaktadır. Çünkü onların Firavun’dan daha zalim olduğunu söylememiz düşük bir ihtimaldir.

“*Allah onların kalplerinde ne var ne yok pek iyi biliyor, onun için sen onlara aldırma, fakat kendilerine öğüt ver ve onlara kendilerine dair içlerine işleyecek belâğ sözler söyle.*” (Nisa 4/63). Yine aynı şekilde aile fertlerimize ve genelde bütün insanlara nazik ve güzel ifadeler kullanmalıyız.

“*Sakin onlara (ana-babaya); ‘öf’ bile deme; onları azarlama, onlara tatlı ve güzel söz söyle.*” (İsra 17/23). Anne-babalar, evlalarını sıcak ve sevecen hitaplarla büyütmeli; evlatlar da kıymet verici tatlı, güzel sözlerle onlarla konuşmalı, böylece aile temelinde zarafet nezaket ve letafet hâkim olmalı.

“*Ey habibim! Eğer rabbinden umduğun (beklemek durumdan olduğun) bir rahmet için onların (çevrendeki fakir Müslümanların) yüzlerine bakamıyorsan, hiç olmazsa kendilerine gönül alıcı bir söz söyle.*” (İsra 17/28).

“*Onlara güzel söz söyle!*” (Nisa 4/5), “*Sesini alçalt, unutma ki seslerin en çirkini merkeplerin sesidir.*” (Lokman 31/19) ayetlerinden yine hoş, nazik, kibar sıfatlarını çağrıştıran bir konuşma üslubu ile karşımızdakine hitap etmemiz gerektiği telkin ediliyor. Zaten bu tarz bir konuşmanın karşılığı, en az bu hitap kadar özenli olacaktır.

Buraya kadar yer verdiğimiz ayeti kerimeler, aslında bize konuşma adabını öğretmektedir. İslam’da bir konuşma üslubunun dahi ince ayrıntısına kadar ne şekilde olacağının belirtilmesindeki amaç tabii ki genelde tüm insanlarla özelde ise aile fertleri ile olan sağlıklı, huzurlu bir ortamı tesis etmek içindir. İlişkilerin ahlaksızlık üzerine yürüdüğü bir toplumda bu güzel hasletlerden bahsetmek imkansızdır.

İslam sadece konuşma hakkında değil, birçok konuda adaba riayet edilmesini istemiştir. Aslında bu adap kurallarını trafik ışıklarına benzetebiliriz. İşlek bir caddede trafik işaretinin insanlara sağladığı kolaylığı, huzuru, düzeni her birimiz, her gün müşahede etmekteyiz. Şayet trafik ışıkları olmazsa bir kargaşanın baş göstermesi kaçınılmazdır. İşte bunun gibi bizler de huzurlu, sakin, her şeyin yolunda gittiği bir hayat, insanlarla ailemizde nezaketin hâkim olduğu bir ilişkiye sahip olmak istiyorsak bu adap kurallarını tatbik etmeliyiz.

Her Müslüman bütün bu emir ve yasaklara uyma noktasında kurallara ve adabı muaşeret esaslarına riayet ederse, toplumsal barış sağlanmış, huzur ve güven ortamı elde edilmiş olur (Erkaya, 1996: 326-330). Efal-i mükellefin dediğimiz, mükelleflerin fiillerine taalluk eden mali ve bedeni ibadetler, farz, vacip, müstehap, sünnet ve adaptır. Bunlardan her biri, bir öncekinin tamamlayıcısı durumdadır. Mesela farzın noksansız yapılabilmesi için, vaciplere; vacibin noksansız yapılabilmesi için sünnetlere; sünnetlerin noksansız yapılabilmesi için müstehaplara; müstehapların noksansız yapılabilmesi için adaplara riayet edilmesi gerekir. Çünkü adaba riayet etmeden amellerin kâmil manada yapılmış olması imkânsız gibidir (Erkaya, 1996: 318-322).

Allahu Teala, Kur’an- Kerim’de “*sadakaları açıkça verirseniz o ne güzel! Eğer onları yoksullara gizlice verirseniz o sizin için daha iyidir.*” (Bakara 2/271) şeklinde buyurarak sadakanın ne şekilde verilmesi gerektiğini belirtmiş, “*Ey inananlar! Kazandıklarınızın temizlerinden ve size yerden çıkardıklarımızdan sarf edin. İğrenmeden alamayacağınız pis şeyleri vermeye kalkmayın.*” (Bakara 2/271) emriyle de sadakanın infak edilecek şeyin kaliteli olmasını bizlere tavsiye etmektedir.

2.3. Kur'an'ı Kerim'de Aileyi Korumaya Yönelik Direktifler

Müslüman olsun olmasın bütün toplumlar aileye büyük önem verirler. Aileyi özenle korumayan toplumlar er-geç çökmeye ve dağılmaya mahkûmdurlar. Bir toplumda gerileme ve çökme belirtileri önce aile ocağında görülür. Ailede başlayan çatlamlar, düzensizlikler yavaş yavaş bütün topluma sirayet eder ve toplumu da devleti de çökertir. Aile yapısı zayıflamış veya bozulmuş toplumları ayakta tutmak ve tekrar birbirine çıkar hale getirmek, fazla emek ve uzun zaman ister. Ailesiz büyüyen sevgiden yoksun çocuklar, bir gün gelir içinden yaşadığı toplumdaki nefret eder ve öç almaya kalkışır. En yakınları da dahil, çevresindeki herkesi düşman olarak algılamaya başlar (Yaran, 2006: 601). Toplumda bir şeylerin yolunda gitmesi temelinin sağlam olması, aile müessesesinin keyfiyetine bağlıdır. Yani toplum ve aile arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. Öyleyse aile hayatının elden geldikçe iyileştirilmeye çalışılması ve bunun da doğrudan aile bireylerinin, dolaylı olarak da toplumun huzur bulmasını sağlamalıyız. Şayet ailedeki huzur temin edilebilirse modern çağın problemlerinden olan “yalnızlaşma” sorununun da ortadan kalktığını göreceğiz. Çünkü yalnızlık, tek başına olmak değildir sadece. Kalabalıkların, insanların içinde kendini anlaşılmaz, değer verilmez birisi hisseden kişi de yalnızdır. Bunun için ailedeki olumsuz atmosfer, saymakla bitmeyecek faydaları haizdir.

“Hanımlarınızla iyi geçinin, eğer onlardan hoşlanmadıysanız olabilir ki bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur.” (Nisa 4/19). Bu ayet-i kerimeden de anlaşılacağı üzere her konuda olduğu gibi kişinin hanımı hakkında da olumlu durumlara odaklanması gerekir, dört dörtlük olma ihtimali olmadığına göre var olan güzelliklere odaklanmalı, etrafımızdaki çirkinlikleri, görmezden ve duymazdan gelerek bertaraf etmeliyiz.

Bu ayet-i kerimede aslında hanımda kerih görülen durumların bazı hayırlar barındırabileceğidir. “Eğer onlardan hoşlanmazsanız” bu durumda sabırlı olun, “belki siz bir şeyi sevmezsiniz de Allah o şeyde birçok hayırlar takdir etmiş olur.” Buradaki “birçok” hayırlardan amaç da salih evlat, karı-koca arasındaki sevgi, üflet ve dindarlıktır. İnsan Allah'ın birçok hayır yarattığı şeylerden hoşlanmamaya eğilimlidir. Çünkü nefis, dini açıdan daha uygun olan sonuç itibarı ile övgüye daha layık ve hayra daha yakın şeylerden hiç hoşlanmaz. Bunların zıddı olan şeyler hoşlarına gider. Öyleyse gözünüz nefsinizin arzu ettiği şeylerde değil, kendi hayrınıza olan şeylerde olsun manası ifade edilmektedir (Bursevi, ts: 3/555).

Bahsi geçen ayeti kerimede Allah'ın aileyi korumak adına insanlara göstermiş olduğu kolaylık ve merhametin göstergesidir. *“Eğer karı-kocanın birbirinden ayrılacaklarından endişe ederseniz o vakit, kendilerine erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf, bu işi düzeltmek isterlerse Allah onları uyuşmaya muvaffak buyurur. Şüphesiz Allah, alim ve habirdir.”* (Nisa 4/35). Bu ayeti kerimede boşanmak gibi Allah'ın en sevmediği helale başvurma gibi bir yola girmişse çiftler onlara bir çıkış yolu olan hakem tayini fikrini vermekle beraber, iki taraf da bu işin düzelmesini isterse Allah Teâlâ'nın onların arasını düzeltilmesine yardım edeceği bildirilmiştir.

Kur'an'da eğitim konusunda ahlaki sorumluluklar kadına ait olduğu kadar erkeğe de aittir. Ayette geçen “eşleriniz” ifadesi, evliliğin hem erkek hem de kadın tarafını eşit şekilde kapsar (Er-Razi, 1990: 21/520). Bazen ister erkek olsun ister kadın olsun ailenin mutlu olmasına engel olacak, herhangi bir sorunun çıkmasına neden olabilir bu sebeple eşlerin her ikisi de ailenin bir arada bulunması için ellerinden gelen azami gayreti göstermeleri gerekmektedir (Er-Razi, 1990: 21/520).

Aslında bu hususta insanlar çok büyük bir yanlışın içindedir. Aile efradına karşı gösterilmesi gereken müsamaha, aile içindekiler bundan mahrum bırakılmaktadır. Gerekece olarak da dışarıdakilerin yabancı, aile içindekilerin ise yakın olması gösterilebilmektedir. Oysaki göstermiş olduğumuz müsamaha bize güzel bir şekilde yansıtacak, tahammülsüz davranışlarımız ise tam aksine kötü bir şekilde bize dönüş yapacaktır. Neden bir ömrü veya hayatımızın büyük bir kısmını birlikte geçirdiğimiz insanlara, anlık dönemlik görüşülecek kişilerden daha alt derecede muamelede bulunuyoruz. Bu konu birçok açıdan incelenmeye muhtaçtır.

2.4. Hadiste Eşlerin Birbirlerine Karşı Hak ve Sorumlulukları

Kur'an'da “kadınların yükümlülükleri kadar meşru hakları vardır.” Buyrulmaktadır. Buna göre itaat, emanet, iffet, samimiyet, iyi muamele ve güven gibi tek başına çözümediği sorunlara katkıda bulunma

gibi erkeğin kadından beklediği şeylere, kadın da erkekten bekleme hakkına sahiptir. Erkek bu esasa göre kadını eş olarak görmelidir. (Er-Razi, 1990: 5/163)

Ayette geçen “maruf, meşru” ifadesi, bu konuda son derece anlamlıdır. Çünkü bu söz, karşılıklı olarak lehteki ve aleyhteki haklar anlamını ifade etmektedir. Abdurrahman el-Hazini'nin de söylediği gibi “evliliğin taraflar için öngördüğü haklar eşlerden her birinin diğerinin lehinde ve aleyhinde olan haklarını ve menfaatlerini dikkate almakla görevlidirler. Bu hakları, belli bir dönemle kıyaslayarak tayin etmek doğru değildir. Aksine toplumsal hayatın değişmesine ve gelişimine paralel olarak bunları da geliştirmek mümkündür (Derveze, 2000: 6/417).

Karı koca için ortak olan haklar arasında şunları sayabiliriz: sıhri akrabalık oluşacağı için kocaya karısının usul ve fıruu, kadına da kocasının usul ve fıruu haram olur. Yani bir birilerine eş olmadan önce evlenebilecekleri insanlarla artık evlenemez duruma gelirler.

İkinci bir hak, eşler birbirilerine varis olurlar. Üçüncü hak, eşlerin eve ve çocuklara karşı sorumlulukları vardır. Hadis-i şerife göre yalnız erkek değil, kadın da çobandır (El-Buhari, 2009:81). Dördüncü ve son hak ise her iki tarafın ailesi de gerekli sevgi ve saygıyı hak etmektedir. Bu nedenle eşler bu hususta gerekli özeni göstermeli, en az kendi ailelerine gösterdikleri muameleyi, eşinin anne, baba ve kardeşlerine karşı da göstermelidir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir soruya cevaben, kadının kocası üzerindeki haklarını şöyle ifade etmiştir: “yediğin zaman ona da yedirmek, giydiğin zaman ona da giydirmendir.” (El-Buhari, 2009:41). Ancak bu hususta kadınlar haklarının ötesinde erkeği zor durumda bırakacak, bunaltacak aşırı ve gereksiz isteklerden geri durmalıdır. Çünkü bu isteklerin karşılanması ile isteklerin ardı arkası kesilmeyecek, karşılanmaması durumunda da huzursuzluk baş gösterecektir.

Evlilik uzun soluklu bir yolculuktur. Elbette ki her gün güllük gülistanlık olmayacaktır. Eşlere düşen zorlu günlerde birbirilerine kenetlenerek sorunların üstesinden birlik olarak gelmeye çalışmaktır. Şayet problem eşler arasında yaşıyorsa, “kadınlarınızla güzel geçinin eğer onlardan hoşlanmıyorsanız sabredin, hoşlanmadığınız bir şeyi Allah çok hayırlı kılmış olabilir.” (Nisa 4/9), “Sizin en hayırlınız ailenize karşı en hayırlı olanınızdır.” (El-Buhari, 2009:41) gibi nasları kendilerine düstur edinmelidirler.

Bir hanımefendi eşinin yanındaki görevleri dışında o yokken evinin ve eşinin haklarını korumalıdır. Onun yokluğunda malını gereksiz yere sarf etmemeli, istemediği yerlere harcamamalıdır. Bununla beraber iffetinin muhafızı kendi vicdanı olmalı, eşinin yokluğunu fırsat bilerek İslam ahlakına uygun olmayan rahatlıkta tavırlar sergilememelidir.

Eşlerin birlikteliği yalnızca dünya hayatını kapsayan bir birliktelik değildir. Ahirette de sürecek olan kutsal bir birliktelik olması hasebiyle eşler dünya işlerine destek oldukları kadar ahiret konularında da yardımcı ve hatırlatıcı olmalıdırlar.

Çok küçük sıradan işlerden bile eşler istişareye önem vermelidirler (Çolak, ts: 117). Ona tercihini sorduğu zaman değer vermiş olur ki bu onu memnun edecektir (Demirci, 2005: 22). Peygamberimiz de eşleri ile istişareye önem vermiştir.

“Kadının aklı ile hareket etmeyeceksin, Hz. Adem’i aldatan ve cennetten çıkışlarına Hz. Havva sebep olmuştur.” sözü dini metinlere tamamen aykırıdır. Çünkü Hz. Adem’i ve Havva’yı aldatan kadın değil, şeytandır (Bakara 2/36).

Eşler birbirileri ile ilgili özel hususları başkaları ile paylaşmamalı, birbirilerini mahcup edecek hallere düşürmemelidir. “Kadınlar sizin için, siz de onlar için bir elbise gibisiniz” (Bakara 2/187) ayeti, bu durumu izah mahiyetindedir. Şayet eşler bu ayeti hayatlarında tatbik edemezse büyük bir tehlike söz konusudur. Şu söz bu tehlikenin büyüklüğünü gayet açık bir şekilde ifade etmiştir: “unutma düşman kör nişancıdır, ama düşman nereden vuracağını iyi bilir.”

Kocanın hanımına karşı görevlerini sayacak olursak, en önemli görevi hanımına iyi muamele etmektir. Buna ilaveten şu ayet ve hadisler, bu konuda bize ışık tutmaktadır: “onlarla iyi geçinin, eğer kendilerinden hoşlanmadınızsa olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda birçok hayır takdir etmiş olur.” (Nisa 4/19); “kadınlarınız hakkında Allah’tan korkun, kuşkusuz siz onlar Allah’ın bir emaneti olarak aldınız ve onların namuslarını Allah’ın kelimesi ile kendinize helal kıldınız” (Ebu Davut,

1988:56); “*iyi kulak verin kadınlara hayrı tavsiye edin, onlar üzerinde hayırdan başka bir şeye sahip değilsiniz.*” (El-Buhari, 2009:1) gibi ayet ve hadisler, temel İslami yaklaşımı sunmaktadır. Emanete riayetsizlik ihanettir ve bu hadise göre ihanet eşten önce Allah’a karşı yapılmaktadır. Çünkü emanet eden Allah’tır (Çolak, ts: 119).

3. KUR’AN’I KERİM’DE PEYGAMBERLERİN AİLE FERTLERİ ARASINDAKİ ÖN PLANA ÇIKAN İLİŞKİLER

3.1. Karı-Koca İlişkileri

Hız. Âdem ile Hız. Havva’nın, Kur’an’da bize anlatılan hayat kesitlerinden onların hayat sahibi olduktan sonra kritik anlarda birlikte hareket ettiklerini öğrenmekteyiz: “*Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin, istediğiniz yerinden rahatça yiyip için ve şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz.*” (Bakara 2/35). “*Rableri onlara nida etti, ben sizi o ağaçtan men etmedim mi? Şeytan size apaçık bir düşmandır.*” (A’raf 7/22), “*Allah, birbirinize düşman olarak inin buyurdu.*” (A’raf 7/24).

Bu ayetlerde Hız. Âdem (a.s.), Hız. Havva ile günah işleyip, aynı anda cezalandırılıp, aynı yere gönderilmişlerdir.

Hız. İbrahim’in, İslam tarihinden öğrenebildiğimiz kadarıyla iki eşi vardır. Ancak bunlardan ikincisi olan Hız. Hacer Annemizden ismi verilmeden Kur’an-ı Kerimde bahsedilmektedir: “*Ey Rabbimiz, Ey sahibimiz, namazı dosdoğru kılmaları için ben neslimden bir kısmını senin beyti haremde yanında, ziraat yapılmayan bir vadiye yerleştirdim. Artık sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meyledici kıl ve meyvelerden bunlara rızık ver. Umulur ki bu nimetlere şükrederler.*” (İbrahim 14/37).

Bu ayet-i kerimeden Hız. İbrahim’in hanımı hakkında şunları söyleyebiliriz: tevekkül ehli, sabırlı, itaatkâr ve kanaatkâr bir hanımefendi. Çünkü tabiri caizse kuş uçmaz kervan geçmez bir yere eşi tarafından Allah’ın emri ile bırakılmıştı. Allah’a teslim olmuş, sabırla orada kalmıştı ki Rabbimiz onu zezem gibi bir su ile mükafatlandırmıştır. Şayet Allah’a isyan edip eşine itaatsizlik yapsaydı böyle bir karşılık verilmezdi. Kifayet miktarında ihtiyaç karşılayacak bir hale rıza göstermiştir. Çünkü böyle bir şeye ikna olması bunu gösterir. Hız. Nuh ve Hız. Lut (a.s.) hanımları ise Hız. İbrahim’in (a.s.) hanımının sahip olduğu güzel hasletlerin aksine eşlerinin yanında değil, karşısında yer alan hanımlar olmuşlardır. Eşlerine ihanet etmişlerdir. İkisi hakkında Rabbimiz şöyle buyurur: “*Allah, kafirlere Nuh’un eşi ve Lut’un eşini misal getirir. Her ikisi de iki iyi kulumuzun mahremi idiler. Ama kafir kalarak/inkâr tarafına giderek eşlerine ihanet ettiler.*” (Tahrim 66/10). Onların bu hıyaneti, küfür ve inkarcılıktı. Onlar mümin olmayıp, kafirlere taraftar olmakla eşlerine ihanet ettiler.

Firavun’un hanımı ile durumu ise yukarıda Kur’an’da anlatılan çiftlerin tam aksine zalim koca ve salih hanım ilişkisine misaldir. Firavun’un zalimliği ve inkarı ayetlerde açıkça anlatılmaktadır. Eşi hakkında ise şu ayeti kerime zikredilmiştir: “*Allah (c.c.) iman edenlere de Firavun’un zevcesini misal olarak getirdi. O vakit o, ya Rabbi bana katınca cennete bir ev yap, beni Firavun’dan ve onun kötü amellerinden kurtar. Beni o zalimler guruhundan selamete çıkar demişti.*” (Tahrim 66/11). Aslında bu ayet-i kerimelerden dünya hayatında tek tip insan olmadığını çok iyi anlayabilmekteyiz. Kiminin imtihanı karısı, kiminin de kocasıdır.

3.2. Ebeveyn-Çocuk İlişkileri

Kur’an-ı Kerim’de Hız. Âdem ve iki oğlu Habil ile Kabil’den bahsedilmektedir. Kabil, kötü ahlaklı, kıskanç ve cimri bir insan; Habil ise tam aksine güzel ahlaklı, cömert ve merhametli bir insandır.

“*Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. (Kabil) mutlaka seni öldüreceğim demişti.*” (Maide 5/27). Kabil Allah’a layık bir kurban sunmadığı için kurbanı kabul edilmemiş, kardeşininki kabul edildiği için kıskançlık kını ile kardeşini öldürmüştü.

Hız. Âdem (a.s.) elbette ki çocuklarına iyiliği ve güzelliği tavsiye etmiştir. Ancak Allah’ın (cc.) imtihanı ile aynı anne ve babadan, farklı mizaç ve karakterlerde, farklı tarihlerde bulunan evlatlar dünyaya gelmiştir.

Hız. İbrahim (a.s.) ve oğlu Hız. İsmail (a.s.) arasında şöyle bir hadise geçmiştir: “*Evladım, dedi, ben rüyada seni kurban etmeye giriştiğimi görüyorum, nasıl yaparız bu işi, sen ne dersin bu işe! Babacığım hiç düşünüp çekinme Allah tarafından sana ne emredilmişse yap, Allah’ın izniyle benim sabırlı,*

dayanaklı biri olduğumu göreceksin! dedi.” (Saffat 37/99-102). Bu ayet-i kerimede Hz. İsmail’in ne kadar hayırlı bir evlat olduğuna şahitlik ediyoruz.

Hz. Nuh’un (a.s.) oğlu da babasına karşı çıkan evlatlara misaldir. *“Nuh ayrı bir yere çekilmiş olan oğluna ‘yavrucuğum benimle beraber sen de bin, inkarcılarla birlikte olma’ diyerek seslendi.”* (Hud 11/42-43), *“Nuh, Rabbine dua edip, dedi ki; ‘Ey Rabbim, şüphesiz oğlum da ailemdendir.’* (Hud 11/45), *“Allah buyurdu ki, Ey Nuh, o asla senin ailenden değildir. Çünkü onun yaptığı kötü bir iştir. O halde hakkında bilgin olmayan bir şeyi benden istem! Ben sana cahillerden olmamanı tavsiye ederim.”* (Hud 11/46).

3.3. Kardeş-Kardeş İlişkileri

Peygamberimiz’in (s.a.v.) en yakın akrabalarından birisi olan Ebu Leheb, onu peygamberlik davasında yalnız bırakmış ve onu yalanlayanlardan olmuştu. Rabbimiz onun hakkında *“Ebu Leheb’in elleri kurusun, kurudu da! Ona ne malı fayda verdi ne de kazandığı başka şeyler.”* (Tebbet 111/1-2).

Bir insan sevinçli ve hüzünlü yaşadığı her olayda öncelikle birinci derecede yakın akrabalarını yanında görmeyi arzu eder. Ebu Leheb, hak peygamber olarak gönderilen yeğenini görmezden ve duymazdan gelmekle kalmamış, onun aleyhine işler yapmıştır. Bu olay hem insani hem de İslami açıdan çok üzücüdür.

Kur’an-Kerim’de akraba bağı olarak Hz. Musa (a.s.) ve kardeşi Hz. Harun’un (a.s.) kardeşliğine rastlıyoruz. *“Musa, ‘Rabbim ailemden bana kardeşim Harun’u yardımcım yap, onunla arkamı kuvvetlendir. Onu görevimde bana ortak et.’* (Taha 20/30). Hz. Harun (a.s.) ile Hz. Musa (a.s.) arasındaki olumlu ilişkiyi fark edebiliyoruz. Çünkü insan anlayamadığı ve aynı fikirde olmadığı bir insan ile ortak bir işi yürütemez. Ancak Hz. Musa (a.s.) peygamberlik gibi büyük bir vazifede kendisine yaran, dost ve yardımcı olarak Allah’u Teala’dan kardeşini seçmesini istemiştir.

Hz. Yusuf (a.s.) ve kardeşleri ile olan ilişkilere baktığımız zaman, kardeşlerinin kıskançlıklarının boyutunun çok ileri seviyelere vardığını şu ayet-i kerimeden görebiliyoruz: *“Yavrucuğum, bu rüyayı sakın kardeşlerine anlatma, yoksa sana tuzak kurarlar.”* (Yusuf 12/5). Değil dünyada verilen bir nimete kıskançlık duymaları, görmüş olduğu bir rüyayı dahi kıskanıp bu sebeple ona zarar verebilecek kadar ileri boyutlara varan bir kıskançlıktı onların ki.

4. SONUÇ

Yapmış olduğumuz bu çalışmada Kur’an-ı Kerim ve sünnette aileye verilen önemi, bu müessesenin ne yapılsa korunabileceğini, nasıl daha iyi bir şekilde sürdürülebileceğini, bireylerin birbirilerine karşı hak ve vazifelerinin neler olduğunu açık bir şekilde tespit ederek zikrettik. Aile içindeki ilişkileri, nasıl olması gerektiğini ifade ettikten sonra Yüce Rabbimizin bize Kur’an-ı Kerim’de peygamberlerin hayatlarından verdiği olumlu ve olumsuz örneklerle çalışmamızı tamamladık.

Allahu Teala, temiz vicdan sahibi bir insanın, kolaylıkla ayırt edebileceği iyi-kötü davranış meselesini kişinin tamamen hür iradesine bırakmıştır. Dileyen dilediği safta yerini alır. Mümin olanlara yakışan Kur’an- Kerimdeki kıssalarından güzel bir ders çıkarıp, doğru davranışlarda bulunarak dünya ve ahiret hayatını kazananlardan olmaktır.

KAYNAKÇA

- BURSEVİ, İ. H. (T.S.). *Ruhu’l-Beyan*. Çev. Hüseyin Kayapınar vd. 24 cilt. İstanbul: Erkan Yayınları.
- ÇOLAK, A. (T.S.). *İslam Aile Hukuku*. İstanbul: Ensar Yayınları.
- DEMİRCİ, S. (2005). *Ve Aşk Evliliğin Ellerinden Tuttu*. İstanbul: Nesil yayınları.
- DERVEZE, İ. (2000). *Tefsiru’l-Hadis*. Kahire: Dâru’l-Garbi’l-İslamiyye.
- EBU DAVUT, S. bin E. es-S. (1988). *Es-Sünen*. Thk. Kemal Yusuf el-Hût. Beyrut: Müessesetü’l-Kutubi’s-Sekafiyye.
- EL-BUHARİ, A.M. bin M. (2009). *Sahihu’l-Buhari*. Nşr.: Muhammed Mahmud Hasan Nassar. Beyrut: Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye.
- ERKAYA, M. (1996). Aile İçi ve Akrabalarla Olan İlişkilerde Adâp. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, 313-348.

ER-RAZİ, F. (1990). *Tefsir-i Kebir Me'fatihu'l-Gayb*. Çev. Suat Yıldırım vd. 23 cilt. İstanbul: Akça yayınları.

YARAN, R. (2006). "*Aile Hayati*", İslâm İlmihali, İstanbul: Marmara İlâhiyat Vakfı.